

Eğitimde İyi Örnek: İyilik Denizi

Günümüz dünyası hızlı değişimlere sahne olmaktadır. Değişimlere uyum sağlamak da, modern insanın psiko-sosyal gelişiminin bir sonucudur. İnsanlar gözle görülen maddi farklılaşmalara daha kolay uyum sağlarken, toplumsal ve psikolojik dönüşümlere uyum sağlamada aynı oranda başarılı olamamaktadır. Bu sıkıntıların aşılmasında en etkin yollarından birisi de, genç nesillere içinde yaşadıkları kültürel ve toplumsal değerleri kazandırmaktır (Yiğittir ve Öcal, 2010).

Çocuklar dünya üzerinde büyüyen sosyal problemlerden, şiddet ve hoşgörüsüzlükten olumsuz yönde etkilenmektedir. Pek çok ülke de bu sorunun çözümünü değerler eğitiminden geçtiği konusunda hemfikirdir. Değerler eğitimine duyulan ihtiyaç gün geçtikçe artmaktadır. Özellikle son yıllarda yaşanan şiddet olayları uzmanların dikkatini değerler noktasına çekmiştir.

Yeni yetişen bir insan için hangi davranışların doğru, hangi davranışların yanlış olduğu bir insanın hayatını hangi temel değerlere yönlendirilmesi gerektiği, okul programlarında doğrudan veya dolaylı olarak yer almaktadır. Bu çerçevede, değerlerin öğretimi dünyanın her yerinde okul eğitiminin amaçları arasında bir şekilde bulunmaktadır. Örneğin, ülkemizde 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk millî eğitiminin genel amaçlarından birisi şöyledir: “Türk millî eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini; 2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek.”

Eğitimleri süresince; öğrencilere, sadece bilişsel ve psiko-motor kazanımların verildiği bir anlayış, toplumu oluşturan fertlerin, değer, tutum vb. duyuşsal kazanımları elde edememelerine neden olacaktır. Dolayısıyla, toplumsal bütünlüğün sağlanması ve ortak amaçların belirlenmesi zor, hatta imkânsız hale gelecektir. Bu durum da değerler eğitiminin okullarımızda sistemli ve etkili bir biçimde yapılması zorunluluğunu getirmektedir (Yazıcı, 2006).

Eğitimleri sürecinde çocuklara bu değerleri kazandıracak okullardaki en önemli unsurlardan biri öğretmenlerdir. Öğretmenlerin okul ortamında ve dışında değerleri doğru yansıtan örnek olmaları, ahlaki sınıf ortamları oluşturmaları, değişik stratejiler kullanarak

formal ve informal olarak da sınıf dışında değerlerin kazandırılmasına ilişkin çocuklara çeşitli uygulamalar yapılması gerektiği önemle vurgulanmaktadır.

Öyleyse eğitim, yalnızca akılcı bilginin ve teknik becerinin geliştirildiği bir alan değil, aynı zamanda kültürel değerlerin, ahlaki tutum ve davranışların aktarıldığı bir araç olarak da kullanılmalıdır. Karakteri gelişen, bilgi ve becerileri ile donatılan bireyin, toplumsal yapı üzerinde olumlu değişmeler meydana getirmesini bu çalışmayla amaçlamaktayız.

Bu amaçlar çerçevesinde “İyilik Denizi” uygulaması geliştirilmiştir. Bu uygulama ile öğrencilerin tamamen aktif olduğu öğretmenlerin ise rehber konumunda bulunduğu bir proje tasarımına gidilmiştir.

Uygulama Süreci

Değerler eğitiminin formal ve informal eğitimin tüm süreçlerinde etkili hale getirilmesi amacıyla proje tasarlama süreci başlatıldı. Öncelikle konuyla ilgili literatür taraması yapılarak değerler eğitimi konusunda yapılabilecekler ve yapılanlar sıralandı. Sonra proje koordinatörü öğretmenler tarafından projenin taslağı oluşturuldu. Proje için ‘İnsani Değerler Eğitimi’ programının hedefinde olan değerlerden yola çıkılarak projenin ana değerleri; merhamet, sevgi, dostluk, cömertlik, hoşgörü, doğayı sevme, sabır, dürüstlük, cesaret, bağışlayıcılık şeklinde belirlendi. Bu proje için okul girişinde belirlenen duvara kontrplak deniz görünümü verilmiş 120x90 cm olan bir pano asıldı. Örnek değerler kartonlarla hazırlanan büyük ahtapot ve denizyıldızı şablonlarının içine yazıldı. Deniz panosunun üzerine ise ‘İYİLİK DENİZİ’ yazıldı. Deniz panosunun yanına da hangi iyiliklerin ya da değerlerin yazılabileceği konusunda açıklama metinleri yerleştirildi. Ayrıca yapılacak olan etkinliğin öğrencilere duyurulması için slayt gösterisi hazırlandı, örnek iyilikler açıklandı (okuldan çıkarken arkadaşım beni karşıdan gelen araba için uyardı, arkadaşım okul önündeki köpeğe yem verdi, arkadaşım sınıfını kaybeden birinci sınıf öğrencisini sınıfına götürdü gibi...). Hazırlanan slayt ve bilgilendirme okulun tüm öğrenci ve öğretmenlerine sunuldu. Öğrenciler, okul arkadaşlarının belirlenen ana değerler ışığında gösterdiği davranışları ve arkadaşının adını renkli balık şablonlarına yazarak deniz panosuna yapıştırdı (Kuyruk kısmına yapılan iyilik gövde kısmına iyilik yapan öğrencinin adı yazıldı). Öğrencilere arkadaşlarının yaptıkları iyilikleri yazmaları için oluşturulan balık kartları nöbetçi öğrenci masasında gerekli bilgiye sahip nöbetçi öğrenciye teslim edildi, iyilik yazıp denize atmak isteyen öğrenci kartı ondan alıp doldurdu ve denize yapıştırdı. Süreç içerisinde koordinatör öğretmen de

gözlemlerde bulunarak rehber konumunu korudu. Her ay sonunda yazılan iyilikler, okulda oluşturulan kurul tarafından değerlendirilip en çok iyilik yapan sınıfın kapısına ‘Bizim için çok değerlisiniz!’ afişi asıldı.

Uygulamanın etkisini ölçmek için birden fazla çalışma yürütüldü. En önemli dayanaklardan biri akran değerlendirmeleri oldu. Öğrenciler birbirlerini gözlemledi, durumlarını ölçtü ve konu hakkında bir yargıya vararak değerlendirmelerde bulundu. Neyin iyilik olduğu konusunda fikir yürüterek, duyuşsal kazanımları uzun vadede öğrenmiş oldular.

Veliler ile yapılan görüşmelerde projenin öğrencilerine katkılarının olumlu olduğu belirlendi. Diğer bir ölçme aracımız da öğretmen gözlemleri oldu. Öğretmenler sınıf içinde projeye ilgili geri dönüşleri gözleme fırsatı buldu. Yine öğretmenler tarafından projeye ilgili gözlem formları oluşturularak süreç takip edildi. Ayrıca öğrencilerle yapılan görüşmeler de projenin başarıya ulaştığını gösterir nitelikteydi.

Uygulamanın Sonuçları

Uygulama sonucunda elde edilen en önemli sonuç, öğrencilerin değer ve davranışların farkında olması ve duyarlılıklarının artması oldu. Değerler eğitiminin ayda bir yapılan belli başlı çalışmalardan çıkarıp tüm yıla ve tüm okula bütün halinde yayılması konuya daha da ilgi çekti. Genelde ayda bir, sadece bir değere odaklanan ‘Değerler Eğitimi Projesi’nden ilham alarak oluşturduğumuz ‘İyilik Denizi’ projesi tüm değerlerin aynı anda görülüp değerlendirilmesine olanak sağlandı. Öğrenciler değerlerin birbirinde ayrı değil, tam tersi birbirleriyle ilintili olduğunu görmüş oldular. Bir değer başka bir değeri de tetiklediğini ve iyiliklerin yaparak çoğaldığı sonucuna yaparak yaşayarak ulaştılar.

Bu çalışmayla, çocuklara kendilerinden başkalarına karşı duyarlı olmayı, önyargısız yaklaşmayı, hoşgörüyü, yardım etmeyi, sevgiyi ve saygıyı, sorunları iletişim yoluyla çözmeyi, insanlara güvenmeyi ve onları desteklemeyi öğretecek ortamlar oluşturuldu. Özellikle arkadaşlarının yaptığı iyiliği gözlemesi ve belirlemesi bir dizi mevcut seçeneği değerlendirdikten sonra alternatifler arasından seçebilme becerilerini gözle görülür biçimde arttırdığı söylenebilir. Yapılan davranışın iyilik olup olmadığını değerlendirmesi ya da bu konuya gösterdiği hassasiyet de onun toplumda olması gereken birey özelliklerine daha da yaklaştırmış oldu. Yapılan iyiliklerin insanı mutlu edeceği fikri bu şekilde öğrenilmiş oldu. Özellikle öğrencilerin kendi iyiliklerini değil de arkadaşlarının iyiliklerini yazması çok daha ilgi çekici ve olumlu yönüdü. Çocukların empati becerilerini artıran bu çalışma yapılan

iyiliklerin başkaları tarafından yapılmasını da teşvik etmiş oldu. Öğrenciler başkasına yapılanlar noktasında mutlu olmayı öğrenmiş oldular.

Çocuklar pek çok konuda daha hassas davranmaya ve bu konularda çalışmalar ve projeler tasarlamaya, hatta uygulamaya başladılar. Hayvan hakları, engelli hakları, çocuk hakları gibi evrensel konular üzerinde de durarak çalışmalar yapılmaya başlandı. Okulda durumu iyi olmayan öğrenciler için onlara evlerinden yemek getirme, ihtiyaçlarını tamamlama gibi davranışlar öğrenciler arasında yaygınlaştı. Okulda çocuklar arasındaki anlaşmazlıklar asgari düzeye indi, hatta öğrenciler birbirlerine daha fazla hediye vermeye ve eşyalarını daha çok paylaşmaya başladılar. Teneffüse çıkan öğrencilerin davranışları bile oldukça uyumluydu.

Yapılan veli görüşmelerinde de istenilen sonuçlara yaklaştığımız konusunda görüşler aldık. Sadece okul ortamı değil dışarıda da sürdürülebilir etkinlik süreci değerlerin alışkanlık hâline gelmesi ve pekişmesini sağlamıştır. Örtük programı normal eğitim programının bir parçası haline bu uygulama ile ders dışı konulardan bilgi edinmeleri ve kendilerini geliştirmeleri sağlandı.

Projenin denetçileri ve yürütücüleri diyebileceğimiz nöbetçi öğrenciler de sürecin denetlenmesinde öğrenci merkezli süreçlerin göstergesi niteliğindedir. Nöbetçi sorumluluğunu almada ayrı bir gurur yaşamalarını sağlıyordu. Çalışma oldukça rahat ve kolay bir çalışmadır. Tüm okulun katılımı ile devam etmesi de başka bir önemli yönüdür. Bu sebeple sürdürülebilirliği çok kolay bir şekilde sağlanabilir.

Kaynakça

TBMM. (1973). *Milli Eğitim Temel Kanunu*. 10.12.2015 tarihinde http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html adresinden alındı.

Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimi'ne Genel Bir Bakış. *TÜBAR*, 500-522.

Yiğittir, S., & Öcal, A. (2010). İlköğretim 6.Sınıf Öğrencilerinin Değer Yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 407-416.